הא דתניא נשברה לו חבית בראש גגו. הקשה הרב פורת אמאי לא פריך מממתיתין דרים חבית (לקמן קמג:) דתנן חבית שנשברה מצילין ממנה מזון שלש סעודות ומומר לגחרים בוחו והילון לכם ובלבד שלא יספוג ותירץ דההיא איכא למימר כגון שהחבית בכרמלית דחייסינן שמא יעביר כלי ד' אמות בכרמלית אבל בהך בריתא קתני בהדיא בראש גגו וי"ל תירץ דהתם מיירי כשנשפך היין לגרף[א] דחייסינן שמא יספוג[ב] אומר ה"ר שמואל בשם ר"ת דדוקא נשברה לו חבית אבל נשפכה ועושה עיף עיף מותר להניח כלים לקלוט ולגרף דאינו בהול כל כך להניח כלים דרך הר"ר כמו שנשברה:

כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף. אומר ר"י דזו אף זו קתני לא מבעי לקלוט דמיבכר אמליל דאסור אלא אפילו לגרף אלא מיבכר כולי האי שהוא מליל אסור: **הציל פת נקיה לא יציל פת הדראה.** אומר ר"י כשאפו בי"ט של פסח מצות מסולת נקיה שיש לו די לצורך י"ט אין אופין אחריהן פת של הדראה אלא ממהילה יעשה של הדראה ואחרי כן יעשה הנקיה:

אבל לא משבת ליום הכפורים. פירש בקונטרס למולאי יום"כ וא"ת פשיטא דמול גמור הוא ומ"ש משבת למולאי שבת וי"ל דמלוה לאכול במולאי יום"כ כדפי' לעיל (ג) (דף קיד:) ועוד לפי שהתענו מוכר יותר אי נמי ליום הכפורים עצמו קאמר ולהאכיל התינוקות:

והתנא דבי רבי ישמעאל כל מלאכת עבודה לא תעשו. וא"ת ואמאי מייתי קרא (ג) דכל מלאכת עבודה דכתיב גבי י"ט הא אפי' בשבת דכתיב כל תעשה מלאכה סתם ולא כתיב עבודה שרי לתקוש וגרדות מן הסולת כדמשמע הכא דאשבת מייתי לה ופירש רבינו שמואל דגרס (ד) כל מלאכה לא תעשו ורשב"א מפרש דלעולם מכל מלאכת עבודה אימעטו תקיעה וריעה ושבת ולפיכן מי"ט[ד] דאין בין י"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד כדכתיב אך אשר יאכל לכל נפש (שמות יב)[ה]:

שהיא חכמה ואינה מלאכה. וכיון דמדאוריתא שריא אע"ג דמדרבנן אסיר[ו] כדאמר בריש השבת (דף נג.) אין מעכבין את התינוקות מלתקוע הא נשים מעכבין הכא הוה לן למישרי משום[ז] ג' סעודות:

אלא אמר רב אשי [א]**שלש מחיצות ולחי אחד זה מבוי שאינו מפולש ג' מחיצות בלא לחי זהו מבוי המפולש ואפילו לרבי אליעזר דאמר בעינן לחיים הני מילי לאוכלין ומשקין אבל לספר תורה בחד לחי סגי: מתני'** [ב]**מצילין** [ג]**מזון ג' סעודות הראוי לאדם לאדם הראוי לבהמה לבהמה כיצד נפלה דליקה בלילי שבת מצילין מזון ג' סעודות בשחרית מצילין מזון ב' סעודות במנחה מזון סעודה אחת ר' יוסי אומר לעולם מצילין מזון שלש סעודות: גמ'** מכדי בהיתרא קטרח נציל טפי אמר רבא [ד]מתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה אתי לכבויי א"ל אביי אלא הא דתניא[ה] נשברה לו חבית בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה [ו]ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף [ז]נזדמן לו אורחין מביא כלי אחר וקולט כלי אחר ומצרף ולא יקלוט ואחר כך יזמין אלא יזמין ואח"כ יקלוט [ח]ואין מערימין בכך משום רבי יוסי בר יהודה אמרו מערימין לימא בפלוגתא דרבי אליעזר ור' יהושע קמיפלגי דתניא [ט]אותו ואת בנו שנפלו לבור רבי אליעזר אומר מעלה את הראשון על מנת לשוחטו והשני עושה לו פרנסה במקומו בשביל שלא ימות רבי יהושע אומר [י]מעלין את הראשון על מנת לשוחטו ואינו שוחטו ומערים ומעלה את השני רצה זה שוחט רצה זה שוחט ממאי דילמא עד כאן לא קאמר רבי אליעזר התם דאפשר בפרנסה אבל הכא דלא אפשר לא ועד כאן לא קאמר רבי יהושע התם משום דאיכא צער בעלי חיים אבל הכא דליכא צער בעלי חיים לא ת"ר[יא] [יב]הציל פת נקיה אין מציל פת הדראה [יג]הדראה פת הדראה מציל פת נקיה [יד]ומצילין מיום הכפורים לשבת אבל לא משבת ליום הכפורים ואין צריך לומר משבת ליום טוב ולא משבת לשבת הבאה ת"ר[טו] [יז]שכח פת בתנור וקידש עליו היום מצילין מזון שלש סעודות ואומר לאחרים בואו והצילו לכם וכשהוא רודה לא ירדה במרדה אלא בסכין איני והא [יח]תנא דבי רבי ישמעאל [יט] [1]לא תעשה כל מלאכה יצא תקיעת שופר ורדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה [כ]כמה דאפשר לשנויי משנינן א"ר חסדא [כא]לעולם ישכים אדם להוצאת שבת שנאמר [2]והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו לאלתר [כב]אמר ר' אבא בשבת חייב אדם לבצוע על שתי כברות דכתיב [3]לחם משנה [כג]אמר רב אשי חזינא ליה לרב כהנא דנקט תרתי ובצע חדא אמר [3]לקטו כתיב רבי זירא [כד]הוה בצע אכולה שירותיה אמר ליה רבינא לרב אשי והא מיחזי כרעבתנותא אמר ליה ביון דכל יומא לא עביד והאידנא הוא דקעביד לא מיחזי כרעבתנותא רבי אמי ורבי אסי [כה]כי מיקלע להו ריפתא דעירובא שרו עילויה אמרי הואיל ואיתעביד בה מצוה ליתעביד בה מצוה אחרינא: כיצד נפלה דליקה בו': [כו]ת"ר כמה סעודות חייב אדם לאכול בשבת [כז]שלש רבי חידקא אומר ארבע א"ר יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו [4]ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאהו בשדה רבי חידקא סבר הני תלתא היום לבר מאורתא ורבנן סברי בהדי דאורתא תנן נפלה דליקה בלילי שבת מצילין

[א] (לקמן קכ.), [ב] לעיל מב. ע"ש, [ד] (לקמן קכ.), [ה] ביצה נ). [ומוסיפים] דביצה ס"נ) לקמן קכד., [ו] [שוב' פי"ד], [ז] [נר' הערוך בערך רל מהדלה פי' נחס עב וכלע"ז מהד"ר]), [ח] (שם), [ט] (לקמן קלא: ע"ש כ"ש כנ: ע"ש, [י] (לקמן קמ: ופ"ק), [כ] (נכרכות לנ:), [ל] נכרכות לנ:, [מ] כתובות סד:, [נ] (ויקרא כג), [ס] [ל"ל לא תעשה כל מלאכה שמות כ:],

תורה אור השלם

1 וּיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וּבְהֶמְתֶּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ:
שמות כ ט

2 וְהָיָה בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי וְהֵכִינוּ אֵת אֲשֶׁר יָבִיאוּ וְהָיָה מִשְׁנֶה עַל אֲשֶׁר יִלְקְטוּ יוֹם יוֹם:
שמות טז ה

3 וַיְהִי בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי לָקְטוּ לֶחֶם מִשְׁנֶה שְׁנֵי הָעֹמֶר לְאֶחָד וַיָּבֹאוּ כָּל נְשִׂיאֵי הָעֵדָה וַיַּגִּדוּ לְמֹשֶׁה:
שמות טז כב

4 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אִכְלֻהוּ הַיּוֹם כִּי שַׁבָּת הַיּוֹם לַיְיָ הַיּוֹם לֹא תִמְצָאֻהוּ בַּשָּׂדֶה:
שמות טז כה

הגהות הב"ח

(א) גמ' והא תנא דבי ר' ישמעאל לא תעשה. כ"כ עי' כפ' כ"ח למילה דף קלא ע"ב דגורס קרא דכל מלאכת עבודה לא תעשו: (ב) תוס' ד"ה אבל וכו' כדפי' לעיל. נ"ב כפ"ח אלו קדרים ממש וכ"כ התוס' סוף יומא דף פח בד"ה והשתא רב:

גליון הש"ס

גמ' ואין מערימין בכך. מו"ק דף יב ע"ב:

רבינו חננאל (המשך)

אוכלין ומשקין. ובא רב (אסי) [אשי] ופרק, וסלקא כותיה. מצילין מזון ג' סעודות. ואקשינן מכדי בהתירא קא טרח דקתני להיכן מצילין (בחצר) [לחצר] המערבת, נציל שפי. ופרקינן אמר רבה מתוך שאדם בהול על ממונו דאי שרית ליה לאצויי כל מאי דבעי אתי לכבויי. א"ל אביי ואלא הא דתניא נשברה לו חבית בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף, התם מ"ש לא יביא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף, והא בהיתרא קא טרח. אהדר ליה רבה התם נמי גזרו עליה דאי שרית [ליה] לאתויי כלי [אחר יביא כלי] דרך רה"ר, וכיון שנאסר מלהביא כלי אחר הרי זה מייאש ולא פשיט באיסורא. והא דמי שנשברה לו חבית בראש גגו, סלקא דלאו בפלוגתא דר' אליעזר ור' יהושע היא. ולענין פת בתנור, הילכתא כי הא דתניא שכח פת בתנור וקדש עליה היום מציל מזון ג' סעודות, ואומר לאחרים בואו והצילו לכם, ולא ירדה במרדה אלא בסכין. ואע"ג דתנא דבי שמואל כל מלאכת עבודה לא תעשו, יצאת תקיעת שופר ורדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה, כמה דאפשר לשנויי משנינן. אמר רב חסדא לעולם ישכים אדם

מוסף רש"י

אותו ואת בנו שנפלו לבור. שלין מוסגין לשמוט שניהן היום (ביצה לז.), אכולא שירותא. פרוסה גדולה שהיא די לו לכל הסעודה כשבת (ברכות לפ.), ריפתא דערובא. שעירבו בו אממולי ערובי חצרות (שם).

מוסף תוספות

א. דהו"א דאסור משום. תוס' הרא"ש. ב. אבל הכא לא שייך אלא הבאת כלי תחת החבית לקבל היין. תוס' הרא"ש. ג. דהוה לה אפייה שלא לצורך. ריטב"א. הואיל ויש לו הרבה לאותו יום מן היפות. תוס' הרא"ש. ואפי' אמר ניחא לי בפת הדראה' בטלה דעתו אצל כל אדם. ריטב"א. ד. דכיון דאינה מלאכה לגבי יו"ט, גם לגבי שבת לא חשיבא מלאכה. רשב"א. ה. הלכך, כשמוציא הכתוב תקיעת שופר ורדיית הפת מכלל איסור מלאכת יו"ט, ש"מ דאינה מלאכה. רשב"א. ו. מצות. תוס' הרא"ש.

רבינו חננאל

אסקה רב אשי ג' מחיצות ולחי א' והוא מבוי שאינו מפולש שאין בו שיתוף ולא עירוב, וזה להציל כתבי הקודש. אבל אוכלין ומשקין אין מצילין אלא לחצר המערבת דהילכתא כת"ק. **והא** דאמר רבה ב' מחיצות ולחי אחד זהו מפולש, ב' מחיצות וב' לחיים זהו שאינו מפולש, ואליבא דר' יהודה דאמר מי שיש לו ב' בתים בב' עידי הר"ר עושה לחי מיכאן ולחי מיכאן או קורה מיכן וקורה מיכן ונושא ונותן באמצע. והכי פי' דכד פסיק לה להר"ר לרחבה מב' עידי ב' בתים, עושה לחי מיכן ולחי מיכן ומערב ונושא ונותן באמצע. **והתם** איכא פלוגתא דת"ק וחנינה, ורב אמר הלכה כת"ק, ושמואל אמר הלכה כחנינה, וקאי במבוי שיש בו ב' מחיצות בלבד כנגד זו וב' פתחים יש לו זה כנגד זה, והאי איכא עליה לחי או קורה מיכן ולחי או קורה מיכן, לר' יהודה דלא מצריך דלת, יכול לערב אותו. א"ל אביי א"כ למר נמי כיון שמתערב יצילו לתוכן

להוצאת שבת, שנאמר והיה ביום הששי והכינו לאלתר. **והלכתא** כר' אבא דאמר חייב אדם לבצוע על ב' כברות בשבת, ואיתא בפרק כיצד מברכין. ת"ר כמה סעודות **חייב אדם לוכל בשבת, שלש.** פי' א' בלילה וב' ביום, וכן הלכה.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

לעולם מלילין מזון ג' סעודות. מדלא אמר ארבע ליה דרבי חידקא: **מכלל דאגא קמא שנא סעודות סגיאה ליה.** דבהאי לא מיפליגו אלא דת"ק סבר מה שעבר כבר לא יליל ולרבי יוסי יליל: **ממחוי.** קערה גדולה היא וגובין בה גבאים מאכל מבעלי בתים ומחלקין לעניים ג' סעודות ליום מיום ליום: **לא יטול.** כיון דיש לו במלא גחל לעניים: **קופה.** מעות הן לפרנס עניים בני טובים דזיל להו מילתא דתמחוי ומתחלקין מע"ש לע"ש: **י"ד סעודות לא יטול מן הקופה.** שהרי יכול להמתין לע"ש הבאה אבל כשיש לו מזון י"ב יטול שהרי לא תחלק עוד עד שיגיע ע"ש והרי לשבעה ימי שבת צריכין י"ד סעודות: **אלייה בשבתא.** שהרי תאכלנה סמוך לערב ולא תצטרך לאכול בלילה. ואף על גב דאמרינן לקמן לעולם יסדר אדם שלחנו במוצאי שבת ה"מ למאן דאפסיר ליה: **בשעניתא מוסגינן ליה.** בתמיה: **אלא הא מני ר' עקיבא היא.** ולענין סעודת שבת במאן דאפסיר ליה איכא למימר כרבנן ואיכא למימר כרבי חידקא ומיהו הלי לצריך לברויות יעשה שבתו חול ולא יטיל על אחריס כבוד שבתותיו: **אין פוחתין לעני העובר ממקום למקום.** שאינו לן בלילה אצלם: **מכבר.** הלקוח בפונדיון כשהשער ד' סלע בסלע והפונדיון אחד מי"ב בדינר הוא אחד ממ"ח בסלע ושיערו לו חכמים ככר זו לשתי סעודות היום והלילה: **לן נותנין לו פרנסה ליום.** לקמן מפרש מאי היא שהרי סעודה של לילה בכלל ככר היא וככר זו משערין בעירובין (דף פב:) למזון שתי סעודות לעירובי תחומין: **ואם שבת.** אצלם בשבת: **מאי פרנסה ליום.** הא קבל ליה סעודת הלילה: **כי פדיא.** לבדין פולטר"א להניח תחת מרגלותיו: **שוב אינו מדיחן.** לתין הדחה זו אלא לחול: **תכנו של משיח.** כדאמרי' בכתובות (דף קיב:) דור שבן דוד בא בו קטיגוריא בתלמידי חכמים שנאמר ועוד כה עשיריה וגו'). חבלי לשון חבלי יולדה (הושע יג): **בני מצרים.** כלומר אין לה קץ: **אז תתענג.** בתר וקרלתא לשבת עונג כתיב:

נחלת

במנחה מצילין מזון סעודה אחת. מכאן משמע דזמן אכילה שלישית בשבת היא מן המנחה ולמעלה דלא כאותם שמחלקין סעודת שחרית ומברכין ביניהם ומיהו מהא דאמרינן בפסחים בפ"ק (דף יג.) י"ד שחל להיות בשבת[א] משייר מזון שתי סעודות[ב] אין רואה מדאין משיירין מזון ג' סעודות שאין לעשות ג' סעודות שחרית דהא כיון שאוכל הכל שחרית[ג] חשיב כסעודה אחת ועוד אומר ר"י שיש כאן איסור ברכה שאינה צריכה כדאי' בפ' גא לו (ומא דף ע.) גבי ובעשור שבחומש הפקודים דקאמר ואיתי ס"ת אחריגא ונקרי ח"ר שמעון בן לקיש מפני ברכה שאינה צריכה: **מכבר בפונדיון בו'.** היינו כר' יוחנן בן ברוקא דחשיב ככר בפונדיון מד' אין בסלע שתי סעודות דעירוב ופליג התם (עירובין דף פב:) אדרבי אחיי ורבי יהודה שאומרים התם שיעור אחר:

והא דתנן אין פוחתין בו' **נימא** רבנן **היא ולא רבי חידקא.** אומר ר"י דאין לפרש שבת נותנין לו מזון ג' סעודות דהיינו כשבא שם בע"ש לעת הפוכל דמסתמא ישבות שם שאין רגילות כל כך לאכל ערב שבת ובשביל שבת נותנים לו סעודה אחת יותר ממה שנותנין לו בשאר ימים דא"כ היכי ניחא לרבנן והלא מן הכל אין לו כי אם ד' סעודות אחת שהגיע עמו דמלוינן בהדיה ושלשה שנתנו לו וכשיאכל אחת בערב שבת לא יאחרו בידו רק ג' סעודות ואותן יאכל בשבת וא"כ תיקשי נמי לרבנן וכי אזיל ריקן אזיל כדפריך בסמוך ומיהו איכא למימר דבסמוך לרבנן נמי פריך אבל קשה דכי משני דמלוינן ליה סעודה בהדיה לא תירץ כלום לר' חידקא דאין לו בשבת כ"א שלש סעודות ולר' חידקא אריך ד' ולאה לר"י דכשבא בע"ש לעת הפוכל נותנין לו מזון ג' סעודות כמו בשאר ימים ואם בא לשבות שם מוסיפין לו עוד ג' סעודות וקאמר נימא רבנן היא ולא רבי חידקא דלרבנן ניחא שיש בידו ה' סעודות בתחילת שבת ואותה שהגיע עמו יאכל בע"ש ומאותן ה' סעודות יאכל ג' בשבת ואחת במוצאי שבת ואחת יוליך עמו אלא לרבי חידקא כשיאכל ד' בשבת ואחת להוליך עמו למחר א"כ מה יאכל במוצאי שבת ואיכא למימר דאמרינן ליה מה דהוה לך למיכל בתפוקי שבתא אכול בשבתא כדאמרי' לעיל דהתם אמרינן ליה כדי שלא יהא ניזון מן הצדקה אבל הכא כבר הוא ניזון והכי נוטל כל צורכו ומשני דאיכא סעודה בהדיה המתרך היה סבור שהיה פשוט למקשה שהסעודה שיולך עמו נותנין לו בתחד בשבת בע"פ שבשאר ימים נותנין לו סעודה שיולך עמו עם אחרות בע"ש אין נותנין לו אותה עד שילך לפי שאינו הולך מיד עד אחר השבת ולכך היה סבור שהמקשה לא היה יודע שהגיע סעודה עמו ואין לו בתחלת השבת אלא ד' להכי משני ליה דאיכא סעודה בהדיה והמקשה משיב דפשיטא ליה דאיכא סעודה בהדיה אך קשה ליה כיון דמתרצת דאכיל לבולהו וכי אזיל בריקן אזיל שכמו שהגיע עמו לכאן כן ישאנה עמו בצאתו מכאן ומשני דמלוינן ליה כו':

דמלוינן סעודה בהדיה. וא"ת א"כ אמאי נותנים לו ג' סעודות כיון שמגיע אחת עמו יתנו לו אחת ויאכל אחת והאחת יוליך עמו וי"ל דאין מחלקין תמחוי בלילה אלא ביום בזמן הסעודה ולכך נותנין לו שיש שיאכל אחת מיד ואחת בלילה במקום שיהיה ואחת להוליך עמו למחר: **לפי שאין קבע לשתיה.** מכאן יש ללמוד בלילה כשרוצה להתענות למחר לאחר אכילה אע"פ שאינו יכול לאכול אם לא התנה לפי שמסתמא כשירך סילק דעתו מלאכול מלאכות ודאי לא סילק דעתו כדאמר הכא דאין קבע לשתיה והיכא דלא שכיח יין אע"ג דסילק דעתו מן היין מ"מ ממים לא סילק דעתו ומיהו אומר ר"י דשמא דוקא בימיהם שהיו קובעין עצמן לשתיה אחר אכילה אמרו דאין קבע לדידן לא וריב"א פירש במסכת תענית (דף יב.) שאף לאחר שישן מותר לשתות על פי הירושלמי ואין ר"י רוצה להקל כל כך כיון שלא מזכר בהדיה בש"ס שלנו [עיין תוספות תענית יב: ד"ה ניסן]:

רונס

ח) פסחים פ"ט מ"ז, ט) פסחים קיב. קיג., ג) פסחים פ"ח מ"ז ב"ב ט., ד) [עפעיה ז],

תורה אור השלם

1 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכָלֻהוּ הַיּוֹם כִּי שַׁבָּת הַיּוֹם לַיהוָה הַיּוֹם לֹא תִמְצָאֻהוּ בַּשָּׂדֶה:
שמות טז כה

2 הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֵת אֵלִיָּה הַנָּבִיא לִפְנֵי בוֹא יוֹם יְיָ הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא:
מלאכי ג כג

3 יוֹם עֲבָרָה הַיּוֹם הַהוּא יוֹם צָרָה וּמְצוּקָה יוֹם שְׁאָה וּמְשׁוֹאָה יוֹם חֹשֶׁךְ וַאֲפֵלָה יוֹם עָנָן וַעֲרָפֶל:
צפניה א טו

4 וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא בַּיּוֹם בּוֹא גוֹג עַל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל נְאֻם אֲדֹנָי אֱלֹהִים תַּעֲלֶה חֲמָתִי בְּאַפִּי:
יחזקאל לח יח

5 אָז תִּתְעַנַּג עַל יְיָ וְהִרְכַּבְתִּיךָ עַל בָּמֳתֵי אָרֶץ וְהַאֲכַלְתִּיךָ נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִיךָ כִּי פִי יְיָ דִּבֵּר:
ישעיהו נח יד

רבינו חננאל

ולפיכך שנינו שמציל מזון ג' סעודות, ומתניתין מחוורתא דלא כר' חידקא. כלי מאכל אינו מדיח אלא מה שצריך לוכל בו בשבת לפי זמן סעודותיו, אבל כלי שתייה כל היום, שאין קבע לשתייה.

ל א מיי' פ"ע מהלכות מתנות עניים הלכה יג סמג עשין קסב טור שו"ע יו"ד סימן רנג סעיף ח ג:
לא ב מיי' פ"ל מהלכות שבת הלכה ז סמג עשין ל טוש"ע אח"ח סי' תמב:
לב ג מיי' פ"ז מהלכות מ"ע הלכה ח סמג עשין קסב טוש"ע יו"ד סימן כג סעיף ד:
לג ד מיי' פכ"ג מהלכות שבת הלכה ז סמג לאוין סה טוש"ע אח"ח סימן שכג סעיף ו:
לד ה מיי' פ"ל שם הלכה ט סמג עשין ל טוש"ע אח"ח סימן לא סעיף ח:

לעזי רש"י

פולטר"א [פילטרי"ש]. לבד.

מוסף רש"י

נחלה בלי מצרים. כמה שנאמר (בראשית כח) ופרצת ימה וקדמה וגו'. לא כאברהם שנאמר (שם יג) האתן אשר אתה רואה, ויעקב אמר את השבת, שנאמר (שם לג) ויחן את פני העיר, שקבע תחומין עם דמעומי תמה כך פי' ר' שמשון (ישעיה נח יד).

מוסף תוספות

א. מבעיין את הכל מלפני השבת. תוס' הרא"ש. ב. אבל מזון ג' סעודות אין משיירים משום דחמץ אסור מד' שעות ולמעלה. תוס' הרא"ש. ג. (ד)אף אם יחלוק סעודה אחת לשתי סעודות. תוס' הרא"ש.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ה. וגשל, © כל הזכויות שמורות

קיח:

רובם של צדיקים מתים בחולי מעיים. פי' בקונטרס למרק עוונותיהם ור"י אומר כי יש במדרש[1] למרק אחילה מן המעיים להיות נקיים וטהורים כמלאכי השרת: **אימא** ה' **בעילות בעלתי ושניתי.** ובירושלמי משני[8] דיבמות היו ולא לה לקיים כהן מצות עונה[2] אלא רק כדי לקיים מצות יבום דהיינו דיאה לאשונה: **אילו** היו אומרים לי חברי עלה לדובן. [9]לא ידע ר"י מה איסור יש בזר העולה לדובן אם לא משום ברכה לבטלה שלכהנים אמרה תורה לברך את ישראל: **עיון תפלה.** פי' בכוונת הלב וכן הסיא דאלו דברים שאוכל מפירותיהן בעולם הזה (לקמן דף קמ.) דחשיב עיון תפלה אבל הא דאמר בברכות (דף לב: וש"נ) המעיין בתפלתו סוף בא לידי כאב לב ההוא עיון דמלפה מתי יעשה הקב"ה בקשתו שסבור שתפלתו מקובלת בדמייתי עלה תוחלת ממושכה מחלה לב וכן הסיא [10]דאמר ר"י אלשה דברים מזכיריו עוונותיו של אדם קיר נטוי ועיון תפלה [ומוסר דין לשמים על מכירו] והא דאמר בפרק גט פשוט (נ"ב קסד:) שלשה דברים אין אדם ניצול מהם בכל יום לשון הרע והרהור עבירה ועיון תפלה אין לפרש שמלפה מתי תיעשה בקשתו שהרבה בני אדם עיגולים מזה[3] אלא הוה כי הוה דשמעתין לגומר שאינו מתכוין בתפלה שלא אפשר ליזהר[7] דלמתניין בירושלמי[11] מחזיקנא טיבו לרישא דכי מטא למודיס מנפשיה כרע[12]: בתלמיד

נחלת יעקב אביך וגו' לא כאברהם שכתוב בו [1]קום התהלך בארץ לארכה וגו' ולא כיצחק שכתוב בו [2]כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל אלא כיעקב שכתוב בו [3]ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה ר"נ בר יצחק אמר ניצול משעבוד גליות[4] כתיב הכא והרכבתיך על במתי ארץ וכתיב התם [5]ואתה על במותימו תדרוך אמר רב יהודה אמר רב כל המעגן את השבת נותנין לו משאלות לבו שנאמר [6]והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך עונג זה איני יודע מהו כשהוא אומר [6]וקראת לשבת עונג [8]הוי אומר זה עונג שבת במה מעגנין רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמי' דרב אמר בתבשיל של תרדין [9] ודגים גדולים וראשי שומין רב חייא בר אשי אמר רב אפי' דבר מועט ולכבוד שבת עשאו הרי זה עונג מאי היא א"ר פפא כסא דהרסנא אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן כל המשמר שבת כהלכתו אפי' עובד ע"ז [כדור] אנוש מוחלין לו שנאמר [7]אשרי אנוש יעשה זאת וגו' מחללו אל תקרי מחללו אלא מחול לו אמר רב יהודה אמר רב אלמלי שמרו ישראל שבת [8]ראשונה לא שלטה בהן אומה ולשון שנאמר [9]ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט וכתיב בתריה [10]ויבא עמלק אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי [11]אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלים שנא' [12]כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי וכתיב בתריה [13]והביאותים אל הר קדשי וגו' אמר ר' יוסי [7]יהא חלקי מאוכלי שלש סעודות בשבת א"ר יוסי [2]יהא חלקי מגומרי הלל בכל יום איני והאמר מר הקורא הלל בכל יום הרי זה מחרף ומגדף כי קאמרינן בפסוקי דזמרא א"ר יוסי יהא חלקי ממתפללים עם דמדומי חמה [3]א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן [4]מצוה להתפלל עם דמדומי חמה א"ר זירא מאי קרא [12]יראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים וא"ר יוסי יהא חלקי ממתי בחולי מעיים דאמר מר' רובן של צדיקים מתים בחולי מעיים וא"ר יוסי יהא חלקי ממתי בדרך מצוה וא"ר יוסי [5]יהא חלקי ממכניסי שבת בטבריא וממוציאי שבת בצפורי וא"ר יוסי יהא חלקי ממושיבי בהמ"ד ולא ממעמידי בהמ"ד וא"ר יוסי יהא חלקי מגבאי צדקה ולא ממחלקי צדקה [6]וא"ר יוסי יהא חלקי ממי שחושדין אותו ואין בו אמר רב פפא לדידי חשדן ולא הוה בי א"ר יוסי חמש בעילות בעלתי ונטעתי חמשה ארזים בישראל ומאן אינון ר' ישמעאל ברבי יוסי ור' [7]אלעזר בר"י ור' חלפתא בר"י ור' אבטילם בר"י ורבי מנחם בר' יוסי והאיכא ורדימים היינו ורדימים מנחם ואמאי קרי ליה ורדימים [8]שפניו דומין לורד למימרא דרבי יוסי מצות עונה לא קיים אלא אימא חמש בעילות בעלתי ושניתי [9]אמר רבי יוסי מימי לא קריתי לאשתי אשתי ולשורי שורי אלא לאשתי ביתי ולשורי שדי אמר ר' יוסי [10]מימי לא נסתכלתי במילה שלי איני והאמרו ליה לרבי מאי טעמא קראו לך רבינו הקדוש אמר להו מימי לא נסתכלתי במילה שלי ברבי מילתא אחריתי הוה ביה שלא הכנים ידו תחת אבנטו וא"ר יוסי [1]מימי לא ראו קורות ביתי אימרי חלוקי וא"ר יוסי מימי לא עברתי על דברי חברי יודע אני בעצמי שאיני כהן אם אומרים לי חבירי עלה לדוכן אני עולה [2]וא"ר יוסי מימי לא אמרתי דבר וחזרתי לאחורי אמר רב נחמן [3]תיתי לי דקיימית ג' סעודות בשבת אמר רב יהודה תיתי לי דקיימית עיון תפלה אמר רב הונא בריה דרב יהושע [4]תיתי לי דלא סגינא ד' אמות בגילוי הראש אמר רב ששת תיתי לי דקיימית מצות תפילין ואמר ר"נ תיתי לי דקיימית מצות ציצית אמר ליה רב יוסף לרב יוסף בריה דרבה אבוך במאי זהיר טפי אמר ליה בציצית יומא חד הוה קא סליק בדרגא איפסיק ליה חוטא ולא נחית ואתא כמה דלא רמיה ואמר אביי תיתי לי דכי [5]חזינא צורבא מרבנן דשלים מסכתיה

עבידנא

נחלת יעקב. ולא נחלת אברהם וילחק: **נאלרה ונלחנה.** אלרה זו ולא יותר: **האלות הלו.** ומו לא: **כבשיו של אדדין.** משוב הוא: **ראשי שומין.** משוגים היו להן: **כסא הרסנא.** דגים קטנים מטוגנים בשומן קרביהן ובקמח: **דור אנוש.** התחילו לעבוד ע"ז דכתיב (בראשית ד) אז הוחל לקרוא וגו': **נסריב.** בתר הסיא פרשתא: **הרי זה מחרף ומגדף.** שבעיאים הראשונים תיקנו לומר בפרקים לשבח והודיה כדאמרינן בערבי פסחים (דף קיח.) וזה הקולאה תמיד בלא עתה אינו אלא כמזמור שיר ומתנולון: **פסוקי דזמרא.** שני מזמורים של הילולים[6] הללו את ה' מן השמים הללו אל בקדשו: **דמדומי חמה.** כשהיא אדומה שחרית אחרי הגלה מיד היא אדומה וערבית סמוך לשקיעתה: **עם שמש.** עם זריחתה: **ולפני ירח.** קודם אור הירח בעוד השמש לא שקעה: **ממתי מחוני בני מעייס.** שמתיסרין ביסורין ומתמרקין עוונותיהן: **ממכניסי שבת בטבריא.** מפני שהיא עמוקה ומחשבת מבעוד יום וסכורין שחשבה. וממוציאי שבת בצפורי שיושבת בראש ההר ובעוד כשהחמה שוקעת נראית שם אור גדול ומאחרין לצאת: **ממושיבי בית המדרש.** חזנים מאספי תלמידים בכל יום לבא: **ממעמידי.** ממונים לעת האוכל לומר הגיע עת לעמוד ולאכול: **ממחלקי.** לעניים לדקה לתמרינן בבבא בתרא פ"ק (דף ח:) לדקה נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה והמחלקים אותה עליהם לדדוק לפי הצריך לכל אחד ואחד ופעמים שקרובין דעתם לרחם על זה ולחלוק יותר מן הנוהג שאומדין אותו בהכוונה ואומדין את מבצר לעניים: **בעלתי ושניתי.** כדי שיהיו זכויה לתמר מר הרוצה שיהיו בניו זכויה יבעול ושנה (עירובין דף ק:): **לא קריתי לאשתי אשתי.** שאף שיחת חולין שלי יש לגמוד הימנה חכמה: **אשתי ביתי.** שהיא עיקר של בית: **ולשורי שדי.** שהוא עיקר של שדה דכתיב ורב תבואות בכח שור (משלי יד): **לא נסתכלתי בו.** מרוב לעיעות: **והא אמרו לו בו.** וא"כ לרבי יוסי נמי הוה ליה למיקרייה רבינו הקדוש: **פתח אבנטו.** מן האבנט ולמטה: **לא רלו קורות בו.** (ב) כשפושט חלוקו [פושטון] כמו שהוא לובשו דרך ראשו ומכסה את עצמו תחלה משום לעיעות בשדיו מתחת ויושב במטותו: **לא אמרתי דבר וחזרתי לאחורי.** אשר מי שאמרתי עליו דבר ושאל אם אמרתי כן עליו לא חזרתי בי לאמר אינו כדבריו לפי שמתחלה אמת אמרתי. וקשבר כל מילתא דמתאמרא באפי מרה לית בה משום לישנא בישא וכן מפרש במסכת ערכין (דף טו:): **דקיימתי מצות תפילין.** שלא הלך אדבע אמות בלא תפילין וכן לענין ציצית: **עד דרמיה.** שתקנה. וזה לשון תלויה ציצית כדאמרינן בעלמא (תענית ד' כב.) לא רמי חוטיי: **דשלים מסכתיה.** שגרסה: עבידנא

נחלת יעקב. ולא נחלת אברהם וילחק: **נאלרה ונלחנה.** אלרה זו ולא יותר: **האלות הלו.** ומו לא: **כבשיו של אדדין.** משוב הוא: **ראשי שומין.** משוגים היו להן: **כסא הרסנא.** דגים קטנים מטוגנים בשומן קרביהן ובקמח: **דור אנוש.** התחילו לעבוד ע"ז דכתיב (בראשית ד) אז הוחל לקרוא וגו': **נסריב.** בתר הסיא פרשתא: **הרי זה מחרף ומגדף.** שבעיאים הראשונים תיקנו לומר בפרקים לשבח והודיה כדאמרינן בערבי פסחים (דף קיח.) וזה הקולאה תמיד בלא עתה אינו אלא כמזמור שיר ומתנולון: **פסוקי דזמרא.** שני מזמורים של הילולים[6] הללו את ה' מן השמים הללו אל בקדשו: **דמדומי חמה.** כשהיא אדומה שחרית אחרי הגלה מיד היא אדומה וערבית סמוך לשקיעתה: **עם שמש.** עם זריחתה: **ולפני ירח.** קודם אור הירח בעוד השמש לא שקעה: **ממתי מחוני בני מעייס.** שמתיסרין ביסורין ומתמרקין עוונותיהן: **ממכניסי שבת בטבריא.** מפני שהיא עמוקה ומחשבת מבעוד יום וסכורין שחשבה. וממוציאי שבת בצפורי שיושבת בראש ההר ובעוד כשהחמה שוקעת נראית שם אור גדול ומאחרין לצאת: **ממושיבי בית המדרש.** חזנים מאספי תלמידים בכל יום לבא: **ממעמידי.** ממונים לעת האוכל לומר הגיע עת לעמוד ולאכול: **ממחלקי.** לעניים לדקה לתמרינן בבבא בתרא פ"ק (דף ח:) לדקה נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה והמחלקים אותה עליהם לדדוק לפי הצריך לכל אחד ואחד ופעמים שקרובין דעתם לרחם על זה ולחלוק יותר מן הנוהג שאומדין אותו בהכוונה ואומדין את מבצר לעניים: **בעלתי ושניתי.** כדי שיהיו זכויה לתמר מר הרוצה שיהיו בניו זכויה יבעול ושנה (עירובין דף ק:): **לא קריתי לאשתי אשתי.** שאף שיחת חולין שלי יש לגמוד הימנה חכמה: **אשתי ביתי.** שהיא עיקר של בית: **ולשורי שדי.** שהוא עיקר של שדה דכתיב ורב תבואות בכח שור (משלי יד): **לא נסתכלתי בו.** מרוב לעיעות: **והא אמרו לו בו.** וא"כ לרבי יוסי נמי הוה ליה למיקרייה רבינו הקדוש: **פתח אבנטו.** מן האבנט ולמטה: **לא רלו קורות בו.** (ב) כשפושט חלוקו [פושטון] כמו שהוא לובשו דרך ראשו ומכסה את עצמו תחלה משום לעיעות בשדיו מתחת ויושב במטותו: **לא אמרתי דבר וחזרתי לאחורי.** אשר מי שאמרתי עליו דבר ושאל אם אמרתי כן עליו לא חזרתי בי לאמר אינו כדבריו לפי שמתחלה אמת אמרתי. וקשבר כל מילתא דמתאמרא באפי מרה לית בה משום לישנא בישא וכן מפרש במסכת ערכין (דף טו:): **דקיימתי מצות תפילין.** שלא הלך אדבע אמות בלא תפילין וכן לענין ציצית: **עד דרמיה.** שתקנה. וזה לשון תלויה ציצית כדאמרינן בעלמא (תענית ד' כב.) לא רמי חוטיי: **דשלים מסכתיה.** שגרסה: עבידנא

תורה אור השלם

1 קוּם הִתְהַלֵּךְ בָּאָרֶץ לְאָרְכָּהּ וּלְרָחְבָּהּ כִּי לְךָ אֶתְּנֶנָּה:
בראשית יג יז

2 גּוּר בָּאָרֶץ הַזֹּאת וְאֶהְיֶה עִמָּךְ וַאֲבָרֲכֶךָּ כִּי לְךָ וּלְזַרְעֲךָ אֶתֵּן אֶת כָּל הָאֲרָצֹת הָאֵל וְהֲקִמֹתִי אֶת הַשְּׁבֻעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אָבִיךָ:
בראשית כו ג

3 וְהָיָה זַרְעֲךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ וּפָרַצְתָּ יָמָּה וָקֵדְמָה וְצָפֹנָה וָנֶגְבָּה וְנִבְרְכוּ בְךָ כֹּל מִשְׁפְּחֹת הָאֲדָמָה וּבְזַרְעֶךָ:
בראשית כח יד

4 אַשְׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל מִי כָמוֹךָ עַם נוֹשַׁע בַּיְיָ מָגֵן עֶזְרֶךָ וַאֲשֶׁר חֶרֶב גַּאֲוָתֶךָ וְיִכַּחֲשׁוּ אֹיְבֶיךָ לָךְ וְאַתָּה עַל בָּמֹתֵימוֹ תִדְרֹךְ:
דברים לג כט

5 וְהִתְעַנַּג עַל יְיָ וְיִתֶּן לְךָ מִשְׁאֲלֹת לִבֶּךָ: תהלים לז ד

6 אם תָּשִׁיב מִשַּׁבָּת רַגְלֶךָ עֲשׂוֹת חֲפָצֶיךָ בְּיוֹם קָדְשִׁי וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג לִקְדוֹשׁ יְיָ מְכֻבָּד וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ מִמְּצוֹא חֶפְצְךָ וְדַבֵּר דָּבָר:
ישעיהו נח יג

7 אַשְׁרֵי אֱנוֹשׁ יַעֲשֶׂה זֹאת וּבֶן אָדָם יַחֲזִיק בָּהּ שֹׁמֵר שַׁבָּת מֵחַלְּלוֹ וְשֹׁמֵר יָדוֹ מֵעֲשׂוֹת כָּל רָע: ישעיהו נו ב

8 וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יָצְאוּ מִן הָעָם לְלַקֹּט וְלֹא מָצָאוּ:
שמות טז כז

9 וַיָּבֹא עֲמָלֵק וַיִּלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל בְּרִפִידִים: שמות יז ח

10 כִּי כֹה אָמַר יְיָ לַסָּרִיסִים אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ אֶת שַׁבְּתֹתָי וּבָחֲרוּ בַּאֲשֶׁר חָפָצְתִּי וּמַחֲזִיקִים בִּבְרִיתִי:
ישעיהו נו ד

11 וַהֲבִיאוֹתִים אֶל הַר קָדְשִׁי וְשִׂמַּחְתִּים בְּבֵית תְּפִלָּתִי עוֹלֹתֵיהֶם וְזִבְחֵיהֶם לְרָצוֹן עַל מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית תְּפִלָּה יִקָּרֵא לְכָל הָעַמִּים:
ישעיהו נו ז

12 יִרְאוּךָ עִם שֶׁמֶשׁ וְלִפְנֵי יָרֵחַ דּוֹר דּוֹרִים: תהלים עב ה

מוסף תוספות

א. ה' בעילות ממש. ריטב"ם. ב. [ד]הוה חייש דילמא בעיל לשם נוי בעלמא, ודומה לו כפורגא באשת אח, ריטב"ם. ג. שאינם מכוונים כ"כ שיצפו [ל]תפילתם. מוס' כ"ב קסד: ד"ה עין. ד. שאין שום אדם יכול לכוין בתפלתו היטב. מוס' כ"ב קסד: ד"ה עין.

רב נסים גאון

אמר ר' יוסי יהא חלקי עם מכניסי שבת בטבריא ועם מוציאי שבתות בציפורי. לפי שטבריא היתה נמוכה והחמה שוקעת שם בעוד יומם והיו יושביה מקבלין עליהן השבת משקיעת החמה אצלם, ושקיעתה לשם קודם שקיעתה בבקומות הגבוהין. ומי שמקבל עליו הכנסת השבת מאותה השעה הרי עשה סייג לעצמו והוא משובח ומעולה מן היושבים בבקומות הגבוהין ובהרים. וכנגדן מוציאי שבת בציפורי שהיא בגובהה שפי ומאחרין לשם פני המזרח להכסיף ושוהין ומאדימין, והיו מקבלין עליהן שימור השבת עד שמכסיפין פני המזרח התחתון והעליון ולפיכך הן משובחים בזה הענין יותר מאנשי טבריא. ובמסכת ראש השנה (דף לא) בפרק יר"ש של ראש השנה משבחת וטבריא עמוקה מכלן, שנאמר [ישעי"ה כפ] ושפלת מארץ תדברי. ובמסכת מגילה בפרק מגילה נקראת [דף ו] ולמה נקראת שמה ציפורי, אמר רב פפא שיושבת בראש ההר כצפור. והרי נתברר לך מיכן כי טבריא נמוכה וציפורי גבוהה.

מסורת הש"ס

א) [כפ"ש: מלכויות]. ב) [ע"ל פז: מהגי' אבל]. ג) [ע"ל פז: ד"ה מלכות]. ד) [ע"ל מוס' כתובות כ: ד"ה אמר ומ"ר], ה) [כתובות קנ:], ו) מו"ק יח:, ז) [כתוס' אלישר], ח) [סוטה ט:], ט) [ע"ל כב., י) [ערכין כו:: [ע"ש בגר"א], יא) [לקמן רים קיט. ז"ל רש"י תיתי לי יפולם שכרי ובכתובות ג. ז"ל רש"י תיתי לי שכר טוב ופר' תוס' בכתובות ג: ד"ה אמר], יב) [תהלים קמה, קנ], יג) [בראשית רבה פרשה פכ], יד) [ברכות נה.], טו) [פרק היה קורא הלכה ד'], טז) [ועי' תוס' ברכות לב: ד"ה כל].

הגהות הב"ח

(א) בתבגיל של תרדין. נ"ב בעיריוכין דאמר ר' מ"ש אמר רב חסדא תבגיל של תרדין יפה לבב ושוב לעיניים וכל שכן לבני מעיים ואמר אביי והוא דיתיב אבי תפי וכו' וכפ"ש מרוהה דף פ"ב מ"ש ממנה דברים נאמרו בשום מבגיש ומשמין ומלהיל פיום ומרבה הזרע והזרע כוים שבבני מעים ומכנים אהבה ומוציא קנאה וכפ' כלפי מעברין רים דף נ"ו פיהש"י לשבת ולא לבנה וע"ש: (ב) רש"י ד"ה לא רלו קורות מי כספוסנו מלון. נ"ב ס"ש לא היה הופכו מרוב צניעות שבשפרשנו מי:

גליון הש"ם

גמ' יהא חלקי מבכניסי שבת בטבריא. ברכיני יוחנ פ"ש דברכות דף מנ פ"ש כתב ד"ה שבטבריא היו מגמיים הכלים בע"ש מפני כבוד שבת שיריחו ריח טוב ובציפורי היו מגמיים במ"ש והיו עושין כן לכבוד שבת שהיו מהלין אצבר שים לחם מהבשם ומרחם אהיה לחם בשבת ומתה בפרידת השבת צריכין למוגמר להיות ריח טוב עין שם. וכעין זה כ' בתוספה. וכה"י מינאם בתשובה סימן מ"ה כ' יהא חלקי וכו' היינו עם אותם שבתחלת שבת המה בטבריא ובתחלת יומא הם בציפורי כי ובתחלת יומא הם בציפורי כי טבריא ובציפורי תוך תחום אחד ומקדמי ומאחרי שבת. תוס' ד"ה אילו וכו' לא ידע ר"י. וכזה לקמן קלא ע"ב תוס' ד"ה קמ"ל. וקלא מ"ש תוס' ד"ה מי סברת וכתובות דף לג ע"א תוס' ד"ה מימי:

מוסף רש"י

בפסוקי דזמרא. ולכך אומרין שני פעמים כל הנמצה תהלל יה הללויה, דאמרינן יהא חלקי מגומרי הלל בכל יום, כלומר שתמיימין ספר תהלים שנאמר בו הללויה, ואם אינו מוסלו שני פעמים אינו נראה כמגמיים ונראה כאילו אחריו פסוקים הרבה, אבל עתה שמחזר לאומרו פעם אחרת בידוע שהוא אחרון ונראה כמגמיים (מדרש רש"י ס"ר ו). **עם דמדומי חמה.** תפלת יולר עם הגן החמה ותפלת המנחה עם קשיעת החמה (ברכות כט:). **יירא** **עם שמש.** זו תפלת יולר, **ולפני ירח.** זו מנחה (שם), **לאשתי ביתי.** שכל גרלי הבית על ידה נעשים והיא עיקר הבית, וכן שור עיקר של שדה (גיטין נב.). **והזרתי לאחורי.** לראות מי יעמוד אחורי, שאף בפני הבעלים אני אומרים, ל"א שאם בא הבעלים ואמרו לומה אמרת כך, לא אזרתי בי לאמר לא אמרתי אלא בפניהם הוליתי (עדרכין טו:). **תיתי לי.** יפולם שכרי (לקמן קיט.) שכר טוב (בכורות ל:).

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

עבידנא יומא טבא לרבנן. לתלמידים. רא"ש יסיבה היה: **דיסי לי.** יסולם שכרי: **דכי אתי לורבא מרבנן כו'.** שמיבת תלמידי חכמים עלי: **דלא מוגנא ריש לא כי סדיה.** איני מגיע לראש עלי הכר: **כמה דלא מהפיכנא ליה בזכותיה.** עד שאראה אם יש בדבריו לזכותו: **מפעטף בבגדיה נאים: בואי הלה.** הכי קרי ליה לשמיתת שבת מתוך מכיבות: **טחיי.** רקיקין טחין פמיהן בשומן אליה לו בשמן: **מי עדיפא לן מינה.** כלום אתה חשוב לנו מן השבת לכבוד שבת הכנעים ולא היינו יודעים שתבת: **מפליסר עטחי.** לעטוים בשבת מן המובחר: **איספירי.** סלעים. איספירי פשיעי סלעי מדינה והן ל' מח' בסלע לורי והיינו חלי דינר: **ומשלים להו אלינורא דדשא.** לפני בואם להניח לו הכסר היה מזמן להן מעותיהן על פתחן ואומר להן אשור הייא התאסרו והתחזקו מהר באומעותיכם למהר ולחזור ולמכור ולהתעסק בארבי שבת. ולי נראה ומשלים להו אלינורא דדשא כשהיה מניח ראשונה היה נותנה לאשתין המכיסים סעודתו על פתח ביתו ולא היה נכנס אלא ממהר לחזור ולהניח אחרת ואמר להן לאשתין אשור הייא התאסרו מהר להכין את זו בעוד שאנך להניח את זו: **אפיכפא דשינא.** פשטדו"ל של אן שחשוב היה ועשיר: **ומושיף נורא.** נופח מאש נורא לכבוד השבת. ורבינו לוי גרס אתכתקא דשאגא תדהר: **נגיש גוגדיא.** כלי שחור להודיע שהיום אינו כדי להתנהג בחשיבות מלהתעסק בהכשילי שבת ולא יטנף בגדיו בביאול קדירות: **דאגא דבי רבי ישמעאל הו'.** בביאול קדירה מטנף בגדיו: **מחריך רישא.** אם היה אם ראש בהמה לאחרון מחרכו הוא בעצמו: **פריס.** לשון פרומים ו מחתך: **מלאפ לאוסי.** מלית האור בעצים דקים: **מכפף ועייל מכפף ונפיק.** בע"ש יולא ונכנס להניח תמיד משאות כלי תשמיש ובגדי חופש ומגדים כאדם שמקבל את רבו בביתו ומראה לו שהוא חשוב עליו וחרד לכבודו לערות ולהרבות בשבילו: **מוקר שבי.** מכבד שבחות: **אמרי ליה לנדאי.** להאי נכרי: **לנדאי.** חוזיס בכוכביס: **אכיל הו.** סופס ליפול בידו: **אופנה בסייניה.** עשה לו כופנא של לבד ושבלו במשבלות של זהב וקבע בו מרגליות וקבע את זו עמהם: **סייניה.** כופנא. ורבינו הלוי גרס בסייניה בסולרו וראשון הגון לי והוא לשון ר' יצחק ב"ר יהודה: **פריסר עיליתי דדינרי.** עליות מלאות דינרי זהב. ° וגוזמא בעלמא הוא כלומר הון עתק מאד כך פירש רבינו הלוי וכן בכל מקום כגון תליסר גמלי ספיקי טריפתא (חולין דף לה:) וכן תליסר טבחי דלעיל: **במה הן זוזין.** לעושר גדול כזה: **לא' הארץ.** דאין אנו רואין ליהנות עד שנברך שמו בברכת הנהנין: **והארץ נתן לבני אדם.** ע"י מתנתו והגיעו הטובה הזאת: **מאי דכתיב ולקדוש ה' מכובד.** מדכתיב וקראת לשבת עונג מכלל לקדוש ה' לאו אשבת קאי: **וכבדתו.** אשבת מהדר דאי כיוה"כ הא כתיב ביה מכובד: **לקדוש.** זמן קעודת שבת לזמן קעודת חול וזהו כבודו: **לאחר.** וזהו כבודו שהוא מתאוה לאכול: **במאי נשייה.** במאי נשייהו משאר ימים: **אי רגיליתו לאקדומי.** קעודתכם בבקר אחרוה: **רב ששת.** שני נהור היה ואינו רואה עת האכילה וכשהיה דורש בשבת מושיב התלמידים במקום שמגיע שם החמה לעת האוכל כדי שיטעמו וימהרו לקום: **דמטי עולא.** שיטעמו: **ייתי.** מהר:

מהדר

בתליסר עיליתא דדינרי. ר"ת דעיליתא שם כלי[א] הוא[ב] כדאמרינן בריש כילל מעברין (עירובין דף נג:)[ג] עלת נקפת בכלה[מ]: **רב אמר** לחקדים **ושמואל אמר** לאחר. ולא פליגי אלא רב אייני בדרכו לאחר ושמואל אייני בדרכו להקדים כדאמרינן בסמוך: ומצא

ג) (מ) מעלי שבת ואמר בואי כלה בואי כלה[ד] רבה בר רב הונא איקלע לבי רבה בר רב נחמן קריבו ליה תלת סאוי טחיי א"ל מי הוה ידעיתון דאתינא אמרו ליה מי עדיפת לן מינה [ה]רבי אבא זבן בתליסר אסתירי פשיטי בישרא מתליסר טבחי ומשלים להו אצינורא דדשא ואמר להו [ו]אשור הייא [ז]ר' אבהו הוה יתיב אתכתקא דשינא ומושיף נורא רב ענן לביש גונדא [ח]דתנא דבי רבי ישמעאל בגדים שבישל בהן קדירה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו [ט]רב ספרא מחריך רישא רבא מלח שיבוטא רב הונא מדליק שרגי רב פפא גדיל פתילתא רב חסדא פרים סילקא רבה ורב יוסף מצלחי ציבי ר' זירא מצתת צתותי רב נחמן בר יצחק מכתף ועייל מכתף ונפיק אמר אילו מקלעין לי ר' אמי ור' אסי מי לא מכתיפנא קמייהו ואיכא דאמרי ר' אמי ורבי אסי מכתפי ועיילי מכתפי ונפקי אמרי אילו איקלע לן רבי יוחנן מי לא מכתפינן קמיה יוסף מוקיר שבי הוה ההוא נכרי בשבבותיה דהוה נפישי נכסיה טובא אמרי ליה כלדאי כולהו נכסי יוסף מוקר שבי אכיל להו אזל זבנינהו לכולהו ניכסי זבן בהו מרגניתא אותבה בסייניה בהדי דקא עבר מברא אפרחיה זיקא שדייה במיא בלעיה כוורא אסקוה אייתוה אפניא דמעלי שבתא אמרי מאן זבין כי השתא אמרי להו זילו אמטיוהו לגבי יוסף מוקר שבי דרגיל דזבין אמטיוה ניהליה זבניה קרעיה אשכח ביה מרגניתא זבניה בתליסר עיליתא דדינרי דדהבא פגע ביה ההוא סבא אמר מאן דיזיף שבתא פרעיה שבתא בעא מיניה רבי מר' ישמעאל ברבי יוסי עשירים שבא"י במה הן זוכין א"ל בשביל שמעשרין שנאמר [י]עשר תעשר [כ]עשר בשביל שתתעשר שבבבל במה הן זוכין א"ל בשביל שמכבדין את התורה ושבשאר ארצות במה הן זוכין א"ל בשביל שמכבדין את השבת דאמר רבי חייא בר אבא פעם אחת נתארחתי אצל בעל הבית בלודקיא והביאו לפניו שלחן של זהב משוי ששה עשר בני אדם ושש עשרה שלשלאות של כסף קבועות בו וקערות וכוסות וקיתוניות וצלוחיות קבועות בו ועליו כל מיני מאכל וכל מיני מגדים ובשמים [מ]וכשמניחים אותו אומרים [ל]לה' הארץ ומלואה וגו' [מ]וכשמסלקין אותו אומרים [נ]השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם אמרתי לו בני במה זכית לכך אמר לי קצב הייתי ומכל בהמה שהיתה נאה אמרתי זו תהא לשבת אמרתי לו [אשריך שזכית] וברוך המקום שזיכך לכך א"ל קיסר לרבי יהושע בן חנניא מפני מה תבשיל של שבת ריחו נודף אמר לו תבלין אחד יש לנו ושבת שמו שאנו מטילין לתוכו וריחו נודף אמר לו תן לנו הימנו אמר לו כל המשמר את השבת מועיל לו ושאינו משמר את השבת אינו מועיל לו א"ל ריש גלותא לרב המנונא מאי דכתיב [ע]ולקדוש ה' מכובד א"ל [פ]זה יוה"כ שאין בו לא אכילה ולא שתיה אמרה תורה כבדהו בכסות נקיה [צ]וכבדתו רב אמר להקדים ושמואל אמר לאחר אמרו ליה בני רב פפא בר אבא לרב פפא כגון אנן דשכיח לן בישרא וחמרא כל יומא במאי נישנייה אמר להו אי רגיליתו לאקדומי אחרוה אי רגיליתו לאחרוה אקדמוה רב ששת בקיטא מותיב להו לרבנן היכא דמטיא שימשא בסיתוא מותיב להו לרבנן היכא דמטיא טולא כי היכי דליקומו הייא ר' זירא

מהדר

עבידנא יומא טבא לרבנן לתלמידים. רא"ש יסיבה היה: דיסי לי. יסולם שכרי: **דכי אתי לורבא מרבנן כו'.** שמיבת תלמידי חכמים עלי: **דלא מוגנא ריש לא כי סדיה.** איני מגיע לראש עלי הכר: **כמה דלא מהפיכנא ליה בזכותיה.** עד שאראה אם יש בדבריו לזכותו: **מפעטף בבגדיה נאים: בואי הלה.** הכי קרי ליה לשמיתת שבת מתוך מכיבות: **טחיי.** רקיקין טחין פמיהן בשומן אליה לו בשמן: **מי עדיפא לן מינה.** כלום אתה חשוב לנו מן השבת לכבוד שבת הכנעים ולא היינו יודעים שתבת: **מפליסר עטחי.** לעטוים בשבת מן המובחר: **איספירי.**

מב א טוס"ע חו"מ סי' טו סעיף ח:
מג ב מיי' פ"ל מהלכות שבת הלכה ב סמג עשין ל טוש"ע חו"מ סי' רסד סעיף ג:
מד ג מיי' שם הלכה ו סמג שם טור שו"ע חו"מ סימן ר"נ סעיף ח:
מה ד טוש"ע חו"מ סי' תרי סעיף ד:
מו ה מיי' פ"ל שם הל"ח וסמג שם טוש"ע חו"מ סימן רפח סעיף ז:

לעזי רש"י

פשטדו"ל [פלדישטו"ל]. כסא מתקפל.

מוסף רש"י

ואין אדם רואה חובה לעצמו. אין דעתו מתקרר לגד המוכה למייב את עצמו ומחילו מתכיון לדין אמת (בתובות קה:). **בואו ונצא לקראת שבת המלכה.** כאדם המקבל פני מלך (ב"ק לב:). **תלת סאוי טחיי.** שלש סאין עם נקיים פניה טוחין בשמן ודבש. יום השבת היה כוס לרבו. לפי שנתעצלו ומתגללו בכשול קדירה (יומא כג. ועי' לעיל קיד:). **מחריך רישא.** לכבוד שבת (קדושין מא.). **שיבוטא.** דג (שם).

מוסף תוספות

א. קטן. מי' הכ"ן. ב. ששואבין בו יין ושמן. תוס' ב"ל קנ: ד"ה עילתא. מן הכד. תוס' עירובין נג: ד"ה עלת. [פי' אחר]: מן החבית. מי' הכ"ן. ג. גבי אמתא דהוה משתניא בלשון חכמה, ואמרה הכי. תוס' הלא"ש.

תורה אור השלם

1 עֹשֵׂר תְּעַשֵּׂר אֵת כָּל תְּבוּאַת זַרְעֶךָ הַיֹּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה: דברים יד כב
2 לְדָוִד מִזְמוֹר לַיְיָ הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ תֵּבֵל וְיֹשְׁבֵי בָהּ: תהלים כד א
3 הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַיְיָ וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם: תהלים קטו טז
4 אִם תָּשִׁיב מִשַּׁבָּת רַגְלֶךָ עֲשׂוֹת חֶפְצְךָ בְּיוֹם קָדְשִׁי וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג לִקְדוֹשׁ יְיָ מְכֻבָּד וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ מִמְּצוֹא חֶפְצְךָ וְדַבֵּר דָּבָר: ישעיהו נח יג

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא מיגנא רישא אלי: (ב) שם לגיס מאני במעלי:

גליון הש"ם

גמ' אשור הייא. ניטין דף לד ע"א: רש"י ד"ה תליסר עיליתא דדינרי וכו' וגומא בעלמא. עי' ברכות דף כ ע"א כתוס' ד"ה תליסר מתיבתא:

רבינו חננאל

ורבנן הני דעבדי צרכי שבת בנפשייהו, כגון ר' אבהו דהוה יתיב אתכתקא דשינא ומשייף נורא, ורב חנן דשגר תנורא, ורב הונא גדיל פתילתא, ורב חסדא מדליק שרגי, ורב פפא פריס סילקא, רבה ורב יוסף צלחי צבי. כולהו כדמפרש בגמרא בריש האיש מקדש שקיים המצוה באדם עצמו טפי עדיף יותר מבשלוחו. **וכבדתו.** שמשנה זמן סעודתו בהקדמה או באיחור.